

ENSURING SOCIAL ADAPTATION OF STUDENTS THROUGH DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL CLUSTERS IN THE CONDITIONS OF INCLUSIVE EDUCATION

Erkinboyev Avazbek Olim o'gli

2nd Year Master's Student, Namangan State Pedagogical Institute

Ekkinboyevavazbek@Gmail.Com.

Abstract

This article covers the issues of ensuring social adaptation of students through the development of educational clusters in the conditions of inclusive education. The content of the educational cluster, its components, and the importance of cooperation between the educational institution, family, and community in the personal development and social integration of students are analyzed. Also, modern approaches and practical aspects of effective organization of educational work in an inclusive educational environment are considered.

Keywords: Inclusive education, educational cluster, social adaptation, integration, educational activity, cooperation, family, community, student.

Introduction

MAVZU: INKLYUZIV TA'LIM SHAROITIDA TARBIYA KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI O'QUVCHILARNING IJTIMOY

MOSLASHUVINI TA'MINLASH.

NAMANGAN DAVLAT PEDAGOGIKA

INSTITUTI 2-KURS MAGISTRANTI

ERKINBOYEV AVAZBEK OLIM O'G'LI

EKKINBOYEVAVAZBEK@gmail.com.

ANNOTATSIYA:

Mazkur maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida tarbiya klasterlarini rivojlantirish orqali o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash masalalari yoritilgan. Tarbiya klasterining mazmuni, uning tarkibiy qismlari hamda ta'lim muassasasi, oila va jamoatchilik hamkorligining o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy

integratsiyasidagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, inklyuziv ta'lim muhitida tarbiyaviy ishlarni samarali tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari va amaliy jihatlari ko'rib chiqilgan.

KALIT SO'ZI: inklyuziv ta'lim, tarbiya klasteri, ijtimoiy moslashuv, integratsiya, tarbiyaviy faoliyat, hamkorlik, oila, jamoatchilik, o'quvchi.

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы обеспечения социальной адаптации учащихся посредством развития воспитательных кластеров в условиях инклюзивного образования. Проанализированы сущность воспитательного кластера, его структурные компоненты, а также значение взаимодействия образовательного учреждения, семьи и общественности в личностном развитии и социальной интеграции учащихся. Рассмотрены современные подходы и практические аспекты организации воспитательной работы в инклюзивной образовательной среде.

Ключевые слова: инклюзивное образование, воспитательный кластер, социальная адаптация, интеграция, воспитательная деятельность, сотрудничество, семья, общественность, учащийся.

KIRISH:

Hozirgi davrda inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim barcha bolalarning, jumladan, alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan o'quvchilarning ham sifatli ta'lim olishi, jamiyat hayotida faol ishtirok etishi hamda ijtimoiylashuvini ta'minlashga qaratilgan. Bugungi kunda jahon ta'lim tizimida barcha bolalar uchun teng huquq va imkoniyatlar yaratish, xususan, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni jamiyatga integratsiya qilish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim shunchaki bolani maktabga jalb etish emas, balki uni mustaqil hayotga tayyorlash va ijtimoiy moslashuvini ta'minlashdir. Biroq, amaliyotda faqatgina maktab muhitining o'zi bolaning ijtimoiy ko'nikmalarini to'liq shakllantirishga yetarli bo'lmayapti. Bu esa ta'lim va tarbiya jarayoniga barcha ijtimoiy institutlarni birlashtiruvchi yangi yondashuv – tarbiya klasterlarini joriy etishni taqozo qilmoqda. Tarbiya klasteri

tushunchasi va uning mohiyati Tarbiya klasteri – bu alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchining shaxs sifatida shakllanishi va ijtimoiy muhitga moslashishi uchun barcha manfaatdor tomonlarning (maktab, oila, mahalla, tibbiyot muassasalari, nodavlat tashkilotlar) maqsadli va tizimli birlashmasidir. Klaster yondashuvi an’anaviy hamkorlikdan o‘zining moslanuvchanligi, resurslarni samarali taqsimlashi va yagona maqsadga yo‘naltirilganligi bilan ajralib turadi. Bunda har bir subyekt o‘z funksiyasini bajaradi: Maktab (pedagoglar va psixologlar): Akademik va moslashtirilgan ta’lim dasturlarini ishlab chiqadi. Oila: Bolaning uydagi ruhiy barqarorligini va mustaqil yashash ko‘nikmalarini qo‘llab-quvvatlaydi. Mahalla va jamoatchilik: Bolaning tengdoshlari bilan darsdan tashqari muloqotini tashkil etadi va sog‘lom ijtimoiy muhit yaratadi. O‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvida klaster modelining afzalliklari Inklyuziv guruhlardagi bolalarning ijtimoiy moslashuvi ko‘p jihatdan ularning atrofdagilar tomonidan qanday qabul qilinishiga bog‘liq. Tarbiya klasterlari ushbu jarayonni quyidagi mexanizmlar orqali tezlashtiradi: Psixologik to‘siqlarni bartaraf etish: Klaster doirasida nafaqat alohida ehtiyojli bolalar, balki ularning sog‘lom tengdoshlari va ota-onalari bilan ham tushuntirish ishlari olib boriladi. Bu jamiyatda inklyuziv madaniyatni shakllantiradi. Kompensator imkoniyatlarni rivojlantirish: Klaster a‘zolari (to‘garaklar, sport seksiyalari, hunarmandchilik markazlari) bolaning individual qobiliyatlarini aniqlab, uni kasb-hunarga yo‘naltiradi. Uzluksiz monitoring: Bolaning rivojlanishi va moslashish darajasi nafaqat dars vaqtida, balki oilada va mahallada ham kuzatib boriladi, zarur bo‘lganda korreksion choralar ko‘riladi. Tarbiya klasterlarini rivojlantirish strategiyalari Inklyuziv ta’limda tarbiya klasterlarini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim: Normativ-huquqiy bazani mustahkamlash: Hamkor tashkilotlarning mas’uliyati va majburiyatlarini belgilovchi lokal nizomlarni joriy etish. Kadrlar salohiyatini oshirish: Klaster tizimida ishlovchi mutaxassislar, ota-onalar va mahalla faollari uchun inklyuziv pedagogika va psixologiya bo‘yicha qisqa muddatli kurslar hamda seminarlar tashkil qilish. Raqamli platformalarni yaratish: Klaster ishtirokchilari o‘rtasida tezkor axborot almashinuvi va bolaning rivojlanish xaritasini yuritish uchun elektron tizimlarni yo‘lga qo‘yish. O‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvi nafaqat ta’lim sifati, balki tarbiyaviy jarayonlarning to‘g‘ri tashkil etilishiga ham bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan, tarbiya klasterlarini rivojlantirish ta’lim muassasalari, oila, mahalla va jamoatchilik

o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash orqali o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tarbiya klasterlarining mazmuni va mohiyati

Tarbiya klasteri — bu o‘quvchilarni tarbiyalash jarayonida turli subyektlarning o‘zaro hamkorligini ta’minlaydigan tizimdir. Mazkur tizim quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

ta’lim muassasalari;

=oila;

=mahalla;

=psixologik xizmat;

=ijtimoiy pedagoglar;

=sog‘liqni saqlash muassasalari;

=nodavlat tashkilotlar;

=jamoatchilik vakillari.

Mazkur subyektlarning o‘zaro hamkorligi natijasida o‘quvchilar uchun qulay ijtimoiy-pedagogik muhit yaratiladi. Ayniqsa, inklyuziv ta’lim sharoitida tarbiya klasterlari alohida ehtiyojli bolalarning tengdoshlari bilan samarali muloqot qilishiga, jamiyatga moslashishiga va mustaqil hayot ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Inklyuziv ta’limda ijtimoiy moslashuvning ahamiyati

Ijtimoiy moslashuv shaxsning jamiyat talablariga mos ravishda faoliyat yuritishi va ijtimoiy munosabatlarga kirisha olish qobiliyatini ifodalaydi. Inklyuziv ta’lim muhitida bu jarayon quyidagi omillar orqali amalga oshadi:

=teng huquqlilikni ta’minlash;

=ijobiy psixologik muhit yaratish;

individual yondashuvni qo‘llash;

kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish;

ijtimoiy faollikni rag‘batlantirish.

O‘quvchilarning ijtimoiy moslashuvi ularda o‘ziga ishonch, mustaqillik, muloqot madaniyati va jamiyatda o‘z o‘rnini topish kabi sifatlarni shakllantiradi.

Tarbiya klasterlarini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari

Inklyuziv ta’lim tizimida tarbiya klasterlarini rivojlantirish quyidagi yo‘nalishlar orqali amalga oshiriladi:

Oila bilan hamkorlik

Ota-onalar bilan muntazam muloqot olib borish, ularni tarbiyaviy jarayonlarga jalb etish hamda pedagogik maslahatlar berish o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini kuchaytiradi.

Mahalla va jamoatchilik bilan hamkorlik

Mahalla institutlari va jamoatchilik tashkilotlari bilan hamkorlikda turli madaniy-ma'rifiy tadbirlar tashkil etilishi bolalarning jamiyat bilan integratsiyalashuviga xizmat qiladi.

Psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash

Maktab psixologi, ijtimoiy pedagog va sinf rahbarlarining hamkorlikdagi faoliyati o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ularga zarur yordam ko'rsatishga imkon beradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish

Raqamli texnologiyalar va innovatsion metodlar inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishga hamda o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tarbiya klasterlarining samaradorligi

Tarbiya klasterlarining samarali faoliyati natijasida:

o'quvchilarning ijtimoiy faolligi oshadi;

muloqot ko'nikmalari rivojlanadi;

o'zaro hurmat va bag'rikenglik muhiti shakllanadi;

ta'lim sifatining yaxshilanishiga erishiladi;

alohida ta'lim ehtiyojiga ega bolalarning jamiyatga integratsiyalashuvi kuchayadi.

Xulosa

Inklyuziv ta'lim sharoitida tarbiya klasterlarini rivojlantirish o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ta'lim muassasalari, oila, mahalla va jamoatchilikning o'zaro hamkorligi o'quvchilarning shaxs sifatida kamol topishi, jamiyatda o'z o'rnini topishi va ijtimoiy faolligining ortishiga xizmat qiladi. Shu sababli inklyuziv ta'lim tizimida tarbiya klasterlarini takomillashtirish va ularning samaradorligini oshirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-oktabrdagi PQ-4860-son qarori “Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta’lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
- 2.O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
- 3.O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining inklyuziv ta’limni rivojlantirishga oid me’yoriy hujjatlari.
- 4.Yuldashev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
- 5.Xoliqov A.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
- 6.Karimova V.M. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent, 2017.
- UNESCO. Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All. Paris, 2005.
- 7.UNESCO. Inclusive Education and Equity in Education. Paris, 2020.